

M. Victoria Escandell Vidal: *Los complementos del nombre*. Madrid: Arco/Libros S.L., 1995

Bogen henvender sig til sproglærere og sprogstuderende og giver en indføring i emnet substantivets "led" anskuet ud fra den synsvinkel, at samme typer relationer, som findes mellem leddene i en sætning, består i nominalsyntagmet (NS). Iflg. MVE er der i flere henseender parallellitet mellem strukturen i en sætning og et NS, både semantisk og syntaktisk.

MVE giver med denne bog et indblik i de sidste 10-15 års forskning inden for området. Der fremlægges kriterier og analysemetoder, som bedre kan forklare NS's interne struktur. Vi præsenteres for klassificeringer, som giver et bedre overblik over substantivets led og har større forklaringsværdi, dels fordi de semantiske forskelle underbygges formelt, dels fordi bogen i højere grad end gængse fremstillinger har generalisering som mål.

Bogen har overvejende formidlende karakter. Derfor afstår MVE fra at fremlægge de videnskabelige teorier, som udgør den teoretiske ramme for beskrivelsen, der trækker på elementer fra generativ semantik og funktionel grammatik (valensgrammatik). Forfatteren afstår fra teoridiskussioner, ligesom der foretages simplificeringer af pædagogiske hensyn.

Kapitel I omhandler strukturen i NS som en hierarkisk organisering af led omkring en kerne, substantivet. Determinativernes specielle status slås fast: de determinerer resten af NS, ligesom de er afgørende for NS's referencemuligheder. Desuden afgrænses bogens emne til materialet præpositionssyntagmer.

I kapitel II underbygges bogens synsvinkel på NS: parallellen mellem sætning og NS. Med udgangspunkt i verbalsubstantiver, som har en argumentstruktur, der ligner sætningens ("María describió pormenorizadamente al asesino" over for: "La pormenorizada descripción de María del asesino"), foretages der en klassificering af substantivets led svarende til klassificeringen af sætningsled i hhv. argumenter og frie tilføjelser. Hvis leddet selekteres af kernen, er det et argument, hvis ikke, en fri tilføjelse. Og hvordan finder vi så ud af, om det er kernen, der selekterer et givent led? Selvom vi har med et argument at gøre, er det ikke (altid) obligatorisk at eksplicite kernens argumenter hverken for verbers eller substantivers vedkommende. MVE fremfører et andet kriterium: selektionsrestriktioner; argumenterne er underlagt kernens selektionsrestriktioner både semantisk og formelt (mht. materiale).

I kapitel III behandles substantivets argumenter, mens de frie tilføjelser (som ikke indgår i argumentstrukturen) tages op i kapitel IV. Der fokuseres i kapitel III og IV på semantiske funktioner og semantisk fortolkning. I kapitel V behandles de syntaktiske funktioner i NS. I kapitel VI rundes der af med en samlet fremstilling af de præsenterede typer NS's formelle struktur i form af trædiagrammer med angivelse af de semantiske funktioner, som leddene har.

I kapitel III inddeles substantiverne i to grupper: substantiver, der har en argumentstruktur som en del af deres leksikalske betydning, og substantiver, der ikke tager argumenter. Substantiverne i den første gruppe, som er emnet for kapitel III, underinddeles i to grupper: 1) *substantiver med nedarvet argumentstruktur* og 2) *substantiver med inherent argumentstruktur*.

Til den første gruppe hører substantiver, som er afledt af verber eller adjektiver. Disse substantiver arver normalt en del af verbets (adjektivets) argumentstruktur. Den første type substantiver, der tages op, er verbalsubstantiver, der kan udtrykke proces/begivenhed eller resultat, fx *construcción*, *composición* og *declaración*. Substantiver af denne type kan tage to argumenter: *Agent* og *Tema*. Når de anvendes med procesbetydning, bibeholdes verbets argumentstruktur: “La construcción del paso subterráneo [T] se prolongará hasta Febrero”.

Når de derimod anvendes med resultatbetydning, er der blokeret for argumentet *Tema*, der optages i substantivets betydning: “*La enorme construcción del paso subterráneo [T] parecía sólida”. Som eksempel på substantiver med samme argumentstruktur og betydning (proces eller resultat), som man imidlertid ikke altid har ment var afledt af verber, nævnes *compra* (?).

En gruppe deverbale substantiver er kendetegnet ved, at det mest fremtrædende argument optages i substantivet vha. derivativer som *-tor/-dor*, som kan udtrykke *Agent/Oplever*. Derved blokeres der for dette argument i substantivets argumentstruktur. De kan - som de verber, de er afledt af - tage *Tema*, men med en restriktion mht. leddets materiale: det kan ikke være en ledsætning:

Sigue sin conocerse la identidad del descubridor de los hechos [T]

* Sigue sin conocerse la identidad del descubridor de que los documentos habían sido manipulados [T].

Det skulle - iflg. MVE - være årsagen til, at substantiver, som er afledt af verber, hvis *Tema* typisk har form af en ledsætning, overvejende bruges “intransitivt”, altså uden *Tema*: “El conocido pensador pronunciará mañana una conferencia”.

Inden for gruppen af *substantiver med inherent argumentstruktur* tager MVE to grupper substantiver op: relationelle substantiver (fx *padre*, *amigo*, *colega*, *patria*, *masкота*) og ikoniske substantiver (fx *foto*, *cuadro*, *retrato*, *película*). I MVE's eksempler på argumenter for relationelle substantiver: “Me acabo de encontrar con el padre de Antonio” er der mærkeligt nok ingen markering af, hvilken type argument der er tale om, som det ellers er tilfældet, også i forbindelse med ikoniske substantiver: “El retrato de Enrique VIII [T] de Holbein [A] del barón Thyssen”.

Kapital IV omhandler frie tilføjelser. En vigtig forskel mellem argumenter og frie tilføjelser er, at for argumenter gælder det, at fortolkningen af relatio-

nen bestemmes af det substantiv, der selekterer argumentet, og det er derfor en forudsigelig - og entydig - fortolkning, mens fortolkningen af den relation, der etableres mellem substantivet og en fri tilføjelse, er afhængig af konteksten (den lingvistiske og den ekstralingvistiske); fx kan “El bar *de los Jiménez*” betyde mange ting: at familien Jiménez ejer baren, men også at de tit og ofte besøger den; at baren ligger i den ejendom, de bor i; at det er i den bar, de lærte hinanden at kende osv.

Den første gruppe frie tilføjelser, som behandles i kapitel IV, betegner “afhændelig besiddelse”, dvs. tilhørsforhold i meget bred forstand, som i: El tren *de Juan*”, der fx kan fortolkes som det tog, Juan plejer at tage. Relationen her er langt fra entydig, da leddet jo ikke indgår i substantivets argumentstruktur. Hvis styrelsen har trækket [-hum.], bliver fortolkningen af leddet *Lokativ*: “Las calles *de Barcelona*”.

I NS med et verbalsubstantiv som kerne kan vi indsætte samme typer frie tilføjelser som i sætninger, der er dannet af de tilsvarende verber: “La llegada de Cristina *a la fiesta sin Andrés con casi una hora de retraso*”. Og der gælder de samme restriktioner mht. tilføjelsernes art for substantiverne som for de verber, de er afledt af: “*Ernesto *llegó durante una hora*”, “*La llegada de Ernesto *durante una hora*”.

Ved substantiver uden argumentstruktur er den semantiske fortolkning af de frie tilføjelser forholdsvis åben: de kan fx have lokativ, temporal, modal betydning: “El edificio *de la esquina*”, “el autobús *de las 14.30*”. Til forskel fra den forrige gruppe - verbalsubstantiverne - er præpositionsbrugen her fast: der bruges kun *de*. Tilføjelserne afviger fra den første gruppe, der betegner “tilhørsforhold”, hvor vi kan lave parafrasen: “El tren *de Juan*” —> “*Su tren*”. Det er ikke muligt her: “El edificio *de la esquina*” —> “**Su edificio*”.

De øvrige typer frie tilføjelser, der kommenteres i kapitel IV, er følgende:

- *klassificerende tilføjelser* (“Coche de bomberos” over for “Coche de caballos”), som er kendetegnet ved manglende brug af determinativ i styrelsen samt tæt kohæsjon: “Un hombre de Estado” —> “*Un hombre *grande* de Estado”,
- *pseudopartitive tilføjelser*, hvor det første substantiv angiver antal, måleenhed, kollektiv, fx “dos metros *de tela*”, “una docena *de películas*”, som er kendetegnet ved, at den *semantiske* selektion ikke foretages af kernen: “Se *comió un plato de lentejas*, men ikke: “*Se *comió un plato de porcelana*,
- *attributive tilføjelser*, fx “El tonto *de Juan*”, “el burro *del profesor*”, som adskiller sig fra de øvrige typer tilføjelser referentielt, idet substantiverne “tonto” og “burro” ingen indvirkning har på NS’s reference, som udelukkende bestemmes af “Juan” og “el profesor”, ligesom det kan diskuteres, hvilket substantiv der egentlig er kernen i NS: “*El imbécil *de Juan y el ___ de Pedro*”,

- *appositionelle tilføjelser indledt af "de"*, fx "la ciudad de Madrid", "la calle (de) Alcalá", samt såkaldte identitetsmetaforer: "El monstruo de los celos", der syntaktisk ikke adskiller sig fra attributiver: "Le atacó el monstruo de los celos", og endelig
- *sekundær prædikation*, som semantisk ligner frie prædikater: "La llegada de Antonio de uniforme" (= *uniformado*), "La altura de María con tacones" (= *calzada*).

I kapitel V tages syntaktiske funktioner i NS op med fokus på subjektfunktionen. I argumentationen baserer MVE sig på muligheden for substitution med det possessive pronomen. Hendes ræsonnement er følgende: hvis de kriterier, som gælder for selektionen af subjektet i en sætning, er identiske med kriterierne for substitution med et possessivt pronomen i NS, kan det possessive pronomen siges at fungere som subjekt i NS. Det antages, at det led, som har den mest fremtrædende funktion i sætningen, er subjektet. Det antages desuden, at det argument, der indsættes i sætningen som subjekt, er det argument, som har størst tematisk dominans efter denne skala: *Agent* > *Oplever* > *Benefaktiv/Kilde/Lokativ* > *Tema*.

MVE indfører en restriktion på muligheden for pronominalisering af argumenter: argumenter, der står som styrelse for en præposition, der selekteres af verbet (fx *abusar del alcohol*), kan ikke substitueres med et possessivt pronomen: "El abuso *del alcohol*" → "**Su* abuso".

Hvis der er mere end et argument i NS, foretages pronominaliseringen efter skalaen ovenfor, fx: "La descripción *de* María [A] *del* asesino [T]" → "*Su* [A] descripción *del* asesino [T]", men ikke: "**Su* [T] descripción *de* María [A]". Men hvad sker der i dette eksempel: "La entrega *de* una medalla [T] *al* atleta [B]"? Her kan vi pronominalisere *Temaet*: "*Su* [T] entrega *al* atleta [B]", men ikke *Benefaktiv*, som det foreskrives: "**Su* [B] entrega *de* una medalla [T]". Og præpositionen kan ikke siges at være selekteret af verbet *entregar*, men er blot en funktionsmarkør, ligesom her: "Veó *a* María" ("*La* veó", "Veó *el* coche"). For at få eksemplet med medaljen til at passe, siges det (s. 66), at *Benefaktiv* og *Kilde* typisk realiseres som præpositionssyntagmer, og at de derfor ikke kan pronominaliseres iflg. reglen. Men det er faktisk ikke det, som restriktionsreglen (s. 60) siger (jf. ovenstående afsnit), og hvis pronominaliseringsmuligheden indskrænkes til de argumenter, som i en tilsvarende sætning realiseres som NS - og ikke præpositionssyntagmer - er gyldigheden af reglen stærkt begrænset.

Et tilsyneladende brud på "skalareglen" ses i dette eksempel: "La descripción *del* asesino [T] *por* parte *de* María [A]" → "*Su* (T) descripción *por* parte *de* María [A]". Det hænger iflg. MVE sammen med, at *descripción* i denne sætning er afledt af *describir* i passiv, hvor antallet af argumenter i sætningen

som bekendt reduceres med ét: *describir*: *Agent*, *Tema*, men *ser descrito*: *Tema*. Det vil sige, at *Agenten* i eksemplet ovenfor ikke er et argument, men en fri tilføjelse: verbalsubstantiver af denne type kan fortolkes som resultat - iflg. MVE en aktiv fortolkning - hvor *Agenten* pronominaliseres som foreskrevet: “La descripción de *María* [A] del asesino [T] ocupa doce folios”, eller de kan fortolkes som proces, dvs. en passiv fortolkning: “La descripción del asesino [T] por parte de *María* [A] continuará mañana”. Her er *Agenten* en fri tilføjelse; derfor er det *Temaet*, der pronominaliseres.

Det sidste emne, der tages op i dette kapitel er tilhørsforhold i bred forstand. Der gøres opmærksom på, at kernen ikke tager ejeren som argument, selvom leddet kan pronominaliseres: “El equipo de *Eduardo*” —> “*Su* equipo”. Fortolkningen af relationen bestemmes ikke af kerneleksemets betydning; der er derfor flere fortolkningsmuligheder afhængigt af konteksten. Alligevel er det ejeren - ikke *Agenten* - der pronominaliseres:

El retrato de *Enrique VIII* [T] de *Holbein* [A] del barón *Thyssen*.

Su retrato de *Enrique VIII* [T] de *Holbein* [A].

* *Su* [A] retrato de *Enrique VIII* [T] del barón *Thyssen*.

Kapitel VI indeholder trædiagrammer over NS's interne struktur. Der gøres flere steder opmærksom på, at de er stærkt forenklede af pædagogiske hensyn. Det er prisværdigt, men gør det samtidig vanskeligt at forholde sig kritisk til dem.

MVE har skrevet en meget inspirerende bog om et spændende og endnu ret uudforsket emne: NS's semantik og syntaks. Det er i sig selv prisværdigt. MVE giver gode svar på nogle hidtil uafklarede spørgsmål om NS, samtidig med at fremstillingen - i sagens natur - afføder spørgsmål, som endnu savner en afklaring, fx: Hvilke typer substantiver har argumentstruktur - udover de helt oplagte som verbalsubstantiver og relationelle substantiver? Er et substantiv som *mascota* altid relationelt, mens *equipo* ikke er det? Er opdelingen af NS's led i hhv. (bundne) argumenter og frie tilføjelser tilstrækkelig? Jf. eksemplet: “La descripción de *María* [A] del asesino”, hvor *Agenten* er et (bundet) argument, sammenlignet med: “La descripción del asesino por parte de *María* [A]”, hvor *Agenten* skulle være en fri tilføjelse. Fx er fortolkningen af leddet i det sidste NS entydig; det skulle iflg. MVE tale for, at leddet er et argument. Måske kunne man tale et frit argument, som foreslået af nogle grammatikere?

Som det fremgår, har MVE skrevet en bog, der giver masser af stof til eftertanke og mange ender at tage fat på for andre forskere.

Henrik Gottlieb: *Tekstning - synkron billedmedieoversættelse [Subtitling - synchronous screen translation]*. Københavns Universitet: Center for Oversættelse, 1994. (DAO Danske Afhandlinger om Oversættelse No. 5)

Screen translation has been around almost since the advent of talkies and television, and nowadays it is a well-known phenomenon in cinemas and on television throughout the world. In spite of the proliferation of especially subtitling and dubbing, these types of translation have received little scholarly attention. It is therefore no exaggeration to say that the book under review fills a void in the literature.

In 1991, Henrik Gottlieb was awarded a gold medal for his prize thesis on subtitling. The book under review is a slightly revised version of this prize thesis, the main difference being a considerable extension of the international bibliography. Gottlieb clearly knows his topic from within. Apart from his work as an English scholar with a special interest in translation studies, the author has also worked as a freelance subtitler for the Danish state-financed channel DR (*Danmarks Radio*).

Gottlieb's book is both impressive and ambitious. The overall aim is to examine subtitling in general, and Gottlieb therefore covers a wide spectrum of interesting topics and ideas, including several comparisons between subtitling and dubbing, a discussion of medium-imposed constraints, the suggestion of several theoretical models, and some critical views on cultural policy. A more specific aim of the book is to investigate the characteristics of interlingual subtitles on Danish television, and the book contains several small-scale investigations, founded on Gottlieb's own observations or based on other sources. An additional aim is to present an annotated, international bibliography on interlingual subtitling.

The book contains eleven chapters, an international bibliography, other references, as well as Danish and English summaries. In the following, I shall review each chapter in turn and offer comments on aspects which I find particularly interesting.

Chapter 1 gives a brief history of the practice of screen translation. Advantages of both dubbing and subtitling are discussed and some technical aspects are explained, especially with regard to the development in Danish television.

In **chapter 2**, Gottlieb takes a closer look at the subtitling profession in Denmark, where subtitlers are both severely criticized and greatly admired. The chapter includes for instance an interesting exemplification of the working procedures of a hypothetical subtitler employed full-time with the Danish DR.

The purpose of **chapter 3** is to discuss theoretical aspects of subtitling. As

many of these aspects are also relevant for the study of interpreting, my own field, I found chapter 3 particularly inspiring. In this chapter, Gottlieb touches for instance on the status of subtitling as a subcategory of translation. Many scholars strongly object to the epithet of translation in connection with subtitling, presumably because subtitling cannot achieve the same degree of accuracy as literary translation, which is thought of as translation proper. Gottlieb's own views are less categorical, as indicated by the chapter headline: Subtitling - translation after all (*Tekstning - oversættelse trods alt*). It appears that the degree of unavoidable reduction due to medium-imposed constraints is used as a distinguishing criterion when subtitling is *not* defined as translation (see for instance chapter 4, p. 72), but chapter 3 does not offer any precise definition of translation. Without a proper definition of the term translation, the above discussion is rather futile, I fear.

Following a current tendency in translation theory (eg Snell-Hornby 1988:15f), Gottlieb denies the relevance of equivalence in connection with the assessment of translations - possibly excepting technical translations (p. 47) - and in research. I agree, of course, that absolute equivalence is generally an impossibility and that the notion of equivalence is useless as an only criterion in translation assessments. However, this does not invalidate the notion as such and, as I see it, Gottlieb's and other scholars' vehement rejection of the notion of equivalence is a case of throwing out the baby with the bath water. Perhaps, if we simply regarded the notion of equivalence as a name given to certain translational relations (cf Toury 1995:61 and Hermans 1991:157) and stopped equating it with a normative definition of translation, the term would still be useful.

The rest of chapter 3 is devoted to developing various translational typologies used for comparing subtitling with related activities. Because of their complexity and interconnected parameters, these comparisons are extremely difficult to follow, but at least six such comparisons may be discerned: (1) written vs spoken, (2) diasemiotic vs isosemiotic, (3) polysemiotic vs monosemiotic, (4) synchronous vs non-synchronous vs simultaneous, (5) additive vs non-additive, and (6) natural vs symbolic.

(1) Written vs spoken. Whereas related activities remain within the same channel, subtitling constitutes translation from one channel into another. This leads Gottlieb to define subtitling as diagonal translation (p. 52). Regrettably, this definition is not discussed in detail (cf, however, Gottlieb 1994a:105f).

(2) Diasemiotic vs isosemiotic. In diasemiotic transmissions, source and target texts derive from different channels. In isosemiotic transmissions, they derive from the same channel. Thus, subtitling and drama translation are defined as diasemiotic transmissions (spoken/written and written/spoken, respectively), whereas dubbing is isosemiotic (spoken/spoken). Though the translator of

drama obviously works from a written source text, whereas the dubbing translator's source text is spoken, I fail to see that the working procedures in drama translation and dubbing should be so very different: the dubbing translator may at least partly work from a written script, and, in both cases, the translators must work out a written target text which can then be performed by actors orally.

(3) Polysemiotic vs monosemiotic. The third distinction concerns the text type involved: in polysemiotic transmissions, more than one channel is present, whereas, in monosemiotic transmissions, only one channel is employed. Subtitling is defined as polysemiotic. It is unclear whether it is only the target text which is defined or whether it is the situation as a whole. If the distinction concerns only the target text, it is curious that subtitling should be defined as polysemiotic: though other channels are present on the screen, the subtitler's target text is confined to one channel only. If the distinction concerns the situation as a whole, it is curious that subtitling should be defined as polysemiotic if simultaneous interpreting is not (p. 62): if the subtitler is influenced by the presence of more than one communicative channel, so is the simultaneous conference interpreter, who must realize that the audience, too, are aware of the situation of communication and the way the speaker delivers his/her message (including body language and the use of audiovisual technology)¹.

(4) Synchronous vs non-synchronous vs simultaneous. A fourth distinction concerns the time factor, which is defined in three ways (p. 61): T1 denotes the time when the source text is presented to the translator, T2 denotes the time when the source text is presented to the audience, and T3 denotes the time when the target text is presented to the audience. In synchronous transmission, the source text is presented to the translator before it is presented to the audience, but the target text is presented to the audience at the same time as the source text is (ie $T1 < T2 = T3$). In non-synchronous transmission, the source text is also presented to the translator before it is presented to the audience, but it is of no importance when the target text is presented to the audience (ie $T1 < T2; T3$). In simultaneous transmission, the source text is presented to the translator and the audience at the same time, but the target text is presented to the audience after the source text (ie $T1 = T2 < T3$). Subtitling is a synchronous transmission, voice-over is non-synchronous, whereas simultaneous interpreting is a simultaneous transmission. Gottlieb's distinction between synchrony and simultaneity is confusing, as the reader, at first, would expect these terms

¹ After considering the table on p. 64, where consecutive interpreting is defined as polysemiotic, I suspect that the definition of simultaneous interpreting as monosemiotic on p. 62 is the result of an oversight on Gottlieb's part. This suspicion is confirmed by Gottlieb (1994b:271), where simultaneous interpreting is defined as polysemiotic.

to be synonymous. In addition, there is a conceptual difference, which is not emphasized: synchrony denotes that the source and target texts are presented to the audience at the same time (ie $T2 = T3$); simultaneity denotes that the source text is presented to the translator at the same time as it is presented to the audience (ie $T1 = T2$).

(5) Additive vs non-additive. That a target text is additive indicates that it does not replace its source text but supplements it (p. 63). Thus, for instance, whereas the audience of a dubbed film rely entirely on the translation, the audience of a film with subtitles are still able to follow the original dialogue. In Gottlieb's discussion on p. 63, it is implied that a transmission must be diasemiotic (ie involving a change of channel) to be additive. However, in accordance with the above definition, I assume that certain isosemiotic types may also be defined as additive - consecutive interpreting for instance, a point also mentioned in Gottlieb's English summary on p. 289.

(6) Natural vs symbolic. A sixth distinction dealt with in chapter 3 concerns degree of naturalness. Ten parameters, some of them already included in the above comparisons, are lined up in order to ascertain the naturalness of various types of transmission. Based on an analysis of these parameters, Gottlieb concludes that consecutive interpreting is more natural than subtitling and dubbing, which are more natural than literary translation. However, it is not always clear what the table on p. 64 is supposed to characterize. What for instance is meant by spontaneous composition (*spontan udarbejdelse*)? As consecutive interpreting - and that alone - has this feature, I assume that Gottlieb is referring to the target-text production, but this is far from clear. Another example of vagueness is the parameter of tangible actor (*håndgribelig aktør*). Presumably, this parameter refers to people active in the situation, but how can Gottlieb suggest that drama translation and consecutive interpreting are similar in this respect? In drama translation, neither sender (ie author) nor translator are active on the stage, but leave this to the actor. In consecutive interpreting, both sender and translator (ie interpreter) are visibly active. Also, it is puzzling to me as an interpreter that the medium of consecutive interpreting (*konsekutiv tolkning*) is defined as conversation (*samtale*). True, consecutive interpreting may certainly be used in interviews, negotiations, or interrogations - in Danish referred to as *dialogtolkning* (dialogue interpreting). But consecutive interpreting may also occur in connection with monologues - in Danish referred to as *foredragstolkning* (speech interpreting). Finally, most interpreters would be surprised to find that consecutive interpreting and subtitling share the feature of unavoidable condensation². It might be common to expect

² Though condensation is not defined till later, I assume that Gottlieb's use in chapter 3 is in accordance with his definition in chapter 4 (p. 75): shorter but concise rendition.

subtitlers to condense (eg p. 67), but the norm in interpreting is still that the interpreter should interpret everything as said (see for instance Schjoldager forthcoming) - though this certainly does not mean that practising interpreters always succeed in this³.

In **chapter 4**, Gottlieb asks whether reduction is the evil spirit of subtitling. This question is not answered directly, as Gottlieb merely explains how, due to medium-imposed constraints, a certain degree of reduction is unavoidable, if not recommendable. I take this to be an implicit affirmative answer. Gottlieb finishes the chapter by proposing a method for the determination of the actual degree of reduction in subtitles and draws up a useful typology of ten translational strategies.

In **chapter 5**, using as an analytical model the typology introduced in chapter 4, Gottlieb discusses an interesting case study of the film *Frankenstein Junior* (broadcast on Danish television in 1989). As an important aim of the investigation is to determine the actual degree of reduction, it is surprising that a precise definition of the notion of reduction is nowhere to be found. However, after some speculation, I realized that Gottlieb was interested in both quantitative and qualitative aspects of reduction (cf p. 73 and p. 80). After realizing this, I was able to appreciate that one finding was particularly interesting, because it is contrary to traditional expectations: in the case study, whereas quantitative reduction was estimated at 28.4%, qualitative reduction (ie actual loss of information) was as low as 16%. Finally, though the investigation also aims at the identification of solutions and problems peculiar to subtitling, the chapter contains no systematic discussion of specific characteristics.

In **chapter 6**, to deal with viewer comprehension, Gottlieb introduces a model with 24 interlinked factors. Regarding quantitative factors, Gottlieb develops Björnson's index for the readability of static texts (*Läsbarhetsindex, LIX*) and uses it as a basis for his own index for the readability of immediate texts ('flygtigt' læsbarhedsindeks, *FLIX*). As Gottlieb's calculations undoubtedly render information of great importance to both subtitlers and technicians, it is surprising that this is apparently the first time that anybody has attempted a quantification of the readability of subtitles. Regarding qualitative factors influencing viewer comprehension, Gottlieb's discussion of linguistic aspects is especially interesting. Thus, for instance, Gottlieb convincingly shows that idioms and puns are rather problematic: if a subtitler for instance chooses to render a given idiom according to its abstract meaning and ignores its literal meaning, this may clash with some literal allusions in the film.

³ See for instance Dam (1995), who has thoroughly investigated condensing strategies in consecutive interpreting. Note also that in Dam's terminology, condensation includes both quantitative and qualitative reduction.

In **chapter 7**, Gottlieb sets out to characterize the readers of subtitles. This leads to some interesting arguments against dubbing. According to Gottlieb, in countries where subtitling is the dominant kind of screen translation, viewers become better readers, improve their language skills, and are more open to other cultures. I'm sure that this is strictly true in Denmark, but I wonder if Gottlieb is not a bit overoptimistic when claiming that low illiteracy, advanced language skills, and a lack of ethnocentricity is generally a function of subtitling. There may well be other factors for the success of subtitling in Denmark. One important factor is certainly that Denmark has long enjoyed high educational standards in general. Another factor is probably that most foreign-language programmes on Danish television are in English, and English is not only a compulsory first foreign language in all Danish schools, it is also closely related to Danish.

In **chapter 8**, Gottlieb sets out to test this likely assumption: subtitles are the most read translations in Denmark. The ensuing verification of this assumption is both thorough and highly credible. It is not clear, however, why Gottlieb finds it so important to prove that subtitling is so widely used. I presume that one reason is that he wishes - implicitly - to argue that subtitling should be regarded with the same respect as that of other translations (mainly literary ones) and that the topic therefore deserves increased scholarly attention. This yearning for respectability is quite natural for scholars in new research disciplines.

Chapter 9 loosely discusses some future perspectives. Regarding the European future, Gottlieb predicts that, as more and more Europeans learn their neighbours' languages, subtitling is bound to become the most dominant type of screen translation - for economic reasons (p. 161). It is also argued that increased language skills in Europe will not necessarily lead to a decreased demand for screen translations in the foreseeable future - not even in the Nordic countries.

Chapter 10 contains an impressive list of ideas for further research. However, this chapter is probably less interesting in 1996 than it was in 1991 when Gottlieb wrote his prize thesis. Since then, academic interest in subtitling research has increased considerably and some empirical studies are now being carried out (Gottlieb's own PhD dissertation, for instance).

In **chapter 11**, Gottlieb gives some overall statistical information regarding his bibliography on subtitling, which contains 569 titles. We are informed for instance that most titles in the bibliography appeared during the 1980s and 1990s, that few have academic ambitions, and that only about half have been published. In view of the initial position of the research discipline, Gottlieb's observation that many authors are obviously ignorant of current research is hardly surprising. Finally, Gottlieb offers some interesting statistics. For

instance, though English is by far the preferred language of publication (217 titles), as it is in other disciplines, Danish is the second most common language (79 titles in Danish).

Gottlieb's international, annotated **bibliography** on interlingual subtitling will certainly contribute in a major way to future research. This is precisely the kind of tool needed in the initial stages of any research discipline. Unfortunately, there is sometimes a lack of consistency between references in the rest of the book and the bibliography. Let me give an example in which an article is referred to in three different ways. On p. 137, Gottlieb refers to an article by himself, which (apart from its title) is identified as in print (*under udgivelse*). At first, I failed to find the reference in the bibliography, which I expected to look something like this: Gottlieb under udgivelse. Reading on in the text, I then saw a reference to the same article on p. 157: GOTTLIEB 1994. Finally, after consulting the key to the bibliography, I was able to find the proper reference in the bibliography: Gottlieb 1994 ..., the three dots indicating that, when publishing the book under review, Gottlieb expected the article in question to appear in 1994.

Though certainly interesting in their own right, the **summaries** in Danish and English would have been more useful if structured in accordance with the book itself. For instance, as the summaries only deal with the contents of some of the chapters, explicit chapter references would have been very helpful. Also, I think Gottlieb should have made his readers aware that the table on p. 288 (Subtitling defined) in the English summary has no direct counterpart in the main text.

To sum up, the structure of the book under review is somewhat opaque and the language is sometimes flawed by vagueness. An example of the latter is found in the title of the book itself (Subtitling - synchronous screen translation), which I would characterize as inaccurate: assuming that Gottlieb's intention is to distinguish subtitling from other types of screen translation (especially dubbing), he should probably have added 'diagonal' or 'diasemiotic', as defined in chapter 3.

But the author's enthusiasm and humour is so contagious that most readers probably would not notice such flaws. Furthermore, the book discusses many aspects of the practice and theory of subtitling which have never been dealt with before, and the author is clearly well-informed within his field and provides an abundance of interesting facts and ideas. It is therefore no exaggeration to say that the book is a commendable piece of pioneering work and that it is bound to contribute to the development of its budding research discipline. Consequently, I do not hesitate to recommend this book to anyone interested in subtitling practice or research.

References

- Dam, Helle Vrønning (1995): *Tekstkondensering i foredragstolkning. Formel og sproglig analyse på grundlag af spansk-danske tolkninger: Ph.d.-afhandling, Spansk Institut, Det Erhvervsproglige Fakultet Handelshøjskolen i Århus*. Unpublished PhD dissertation. The Aarhus School of Business.
- Gottlieb, Henrik (1994a): "Subtitling: Diagonal Translation". *Perspectives: Studies in Translatology* 2:1, 101-121. University of Copenhagen: Museum Tusulanum Press.
- Gottlieb, Henrik (1994b): "Subtitling: People Translating People". In: Dollerup, Cay & Lindegaard, Annette (eds): *Teaching Translation and Interpreting 2: Insights, Aims, Visions: Papers from the Second Language International Conference, Elsinore, Denmark 4-6 June 1993*, 261-274. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Hermans, Theo (1991): "Translational Norms and Correct Translations". In: Leuven-Zwart, Kitty van & Naaijkens, Ton (eds): *Translation Studies: The State of the Art: Proceedings of the First James S Holmes Symposium on Translation Studies*, 155-169. Amsterdam: Rodopi.
- Schjoldager, Anne (forthcoming): "Assessment of Simultaneous Interpreting. In: Dollerup, Cay (ed.): *Proceedings of The Third Language International Conference: Teaching Translation and Interpreting "New Horizons". 9-11 June 1995, Elsinore, Denmark*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Snell-Hornby, Mary (1988): *Translation Studies: An integrated approach*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Toury, Gideon (1995): *Descriptive Translation Studies and Beyond*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.

Anne Schjoldager

María Luz Gutiérrez Araus: *Formas temporales del pasado en indicativo*. Madrid: Arco/Libros S.L., 1995

Bogen henvender sig til både spansk lærere og spanskstuderende. Forfatteren er universitetslærer med undervisningserfaring i spansk grammatik for studerende, der ikke har spansk som modersmål. Bogen er skrevet i et klart, varieret og levende sprog uden traditionens retoriske krumspring. MLG inddrager resultater fra nyere forskning i fremstillingen og kommer godt rundt i emnet, både ud fra en betragtning om sproget som system og som diskurs. Det er en god og overskuelig håndbog og desuden spændende læsning.

Emneafgrænsningen: verbernes tempora i fortid indikativ - i stedet for aspekt eller tempus - kan umiddelbart forekomme overraskende, men har sin forklaring i MLG's tese, hvor den traditionelle opposition mellem fortidsformerne *cantaba/canté* forkastes til fordel for *cantaba* i opposition til de øvrige fortidsformer: *canté, he cantado, había cantado, hube cantado*. Iflg. MLG lig-

ger nøglen til en forståelse af *pretérito imperfecto* og *pretérito indefinido* ikke i kategorien aspekt, som MLG (og andre) sætter spørgsmålstejn ved som en uafhængig grammatisk kategori mht. spansk, bl.a. med den begrundelse, at betydningsforskellene mellem *canté/cantaba* ikke udelukkende kan forklares som forskelle af aspektuel art; de kan bedre forklares som temporale forskelle.

Iflg. MLG kan begrebet tid i lingvistisk forstand, der benævnes *verbal temporalitet*, defineres som en deiktisk kategori, der udtrykker en situations tids-mæssige placering i forhold til et referencepunkt (normalt ytringstidspunktet) eller til et punkt, som er direkte eller indirekte relateret til referencepunktet. Inden for kategorien er der tre mulige tidsrelationer, hvor verbernes tempora (i fortid indikativ) fordeler sig på følgende måde i tempora, der udtrykker:

- førtidighed i forhold til referencepunktet
(*canté, he cantado*)
- samtidighed med et punkt, der ligger før referencepunktet
(*cantaba*)
- førtidighed i forhold til et punkt, der ligger før referencepunktet
(*había cantado, hube cantado*)

Som det fremgår, udtrykker alle verbalformerne i fortid indikativ førtidighed med undtagelse af *pretérito imperfecto*, der angiver samtidighed - det, som Andrés Bello udtrykte med betegnelsen *copretérito*. Med denne opdeling synliggøres et andet skel, nemlig skellet mellem *absolutte former* (*pretérito indefinido* og perfektum), som relaterer sig direkte til deres referencepunkt, og *relative former* (*pretérito imperfecto, pluscuamperfecto* og *pretérito anterior*).

En anden teori, der indgår i fremstillingen af de forskellige anvendelser af tempusformerne, er det *tidsperspektiv*, som anlægges, hvorefter verbernes tempora fordeler sig på to tidsakser eller i to verdener (Harald Weinrich):

- 1) Aksens for absolutte tempora ("den kommenterede verden")
(*canto, he cantado, cantaré, habré cantado*)
- 2) Aksens for relative tempora ("den fortalte verden")
(*canté, cantaba, había cantado, hube cantado, cantaría, habría cantado*)

1) repræsenterer det *aktuelle plan*, hvor der anvendes tidsmarkører som *hoy, ayer, mañana, pasado, próximo* og *este*, mens 2) repræsenterer det *uaktuelle plan* med brug af tidsmarkører som *anterior, siguiente, aquel* og *ese*. Iflg. denne model adskiller *he cantado* sig fra de øvrige tempora i fortid indikativ ved at høre til på det *aktuelle plan*: *nutidsplanet*.

Endelig diskuteres kategorien aspekt og aktionsart, verbalrodens aspektuelle betydning. *Perfektive verber* defineres som verber, der udtrykker en proces med sin afslutning, hvorefter der opstår en ny situation, mens *imperfektive verber* er verber, der udtrykker en proces, som i sig selv ikke indeholder nogen

afslutning: et ophør af processen eller tilstanden markerer en afbrydelse, men ingen ny tilstand; tværtimod kan samme tilstand/proces indledes på ny.

Efter i kapitel I at have præsenteret det teoretiske grundlag for fremstillingen af de forskellige anvendelser af verbernes tempora, beskrives oppositionerne: *canté/he cantado* i kapitel II, *cantaba/canté (he cantado, había cantado)* i kapitel III, hvorefter der gives en beskrivelse af de enkelte tempora: *he cantado, cantaba, canté, había cantado, hube cantado* i kapitel IV - VIII.

I kapitel II beskrives oppositionen *canté/he cantado*, som hører til på hhv. det *uaktuelle* og det *aktuelle plan* ("pasado no-terminado"). Brugen af den ene eller den anden tempus afhænger af tidsreferencen. Vi kan placere udsagnet på det *uaktuelle plan* ved brug af fx pronominet *aquel*, og så anvendes *pretérito indefinido*: "En *aquel* siglo llamado de las Luces *aparecieron* grandes filósofos". Og omvendt vil brugen af *este* placere udsagnet på det *aktuelle plan*; det medfører brugen af perfektum: "En *este* siglo *se ha desarrollado* mucho la medicina". Vi kan ikke sige: "**Este* año *leímos* muchos libros".

Men passer det helt? Ifølge teorien om *tidsperspektiv*, som blev præsenteret i kapitel I, skulle vi ikke bruge participiet *pasado* i sætninger med verbalet i *pretérito indefinido*; vi skulle i stedet bruge adjektivet *anterior*. Det overholdes ikke i dette eksempel (s. 24): "En el siglo *pasado* *tuvo* gran resonancia la novela realista". Tidsmarkører som *pasado* - og også *ayer* - går udmærket i spænd med *pretérito indefinido*, som det fremgår af eksemplet. På dette punkt holder teorien altså ikke.

Formerne *canté/cantaba* er nok de mest interessante for læsere, der ikke har spansk som modersmål. Iflg. MLG har forskellen mellem de to former, som nævnt, først og fremmest med *verbal temporalitet* at gøre: *canté* udtrykker før-tidighed i forhold til referencepunktet og *cantaba* samtidighed med et punkt, der ligger før referencepunktet: "*Dijo* que en *aquel* momento *llovía*"; *llovía* er samtidig med *dijo*, som udtrykker før-tid i forhold til ytringstidspunktet. Og som isoleret ytring kan vi ikke sige: "*Ayer iba* a tu casa". Vi forventer at få at vide, hvad *iba* udtrykker samtidighed med, fx: "*Ayer iba* a tu casa cuando *tuve* un accidente".

Som relativ form mht. referencepunkt er *pretérito imperfecto* mere afhængig af en kontekst, der giver formen tidsmæssig forankring. Omvendt er *pretérito indefinido* ret kontekstuaafhængig. Derfor kan vi også tit og ofte omskrive en *imperfecto* til *indefinido*, mens det omvendte kan være vanskeligere: "?La mujer *se ponía* de pie y lo *enfrentaba*."

Ud fra en pragmatisk synsvinkel, er *indefinido* - som MLG passende kalder *pretérito simple* - den form, vi bruger til at udvikle en intrige: den er grundstammen i et kronologisk forløb; med *imperfecto* går tiden derimod i stå.

Imperfecto spiller således en sekundær rolle i intrigen. For at illustrere dette citerer MLG et eksempel fra García Márquez:

“Un perro cenizo con un lucero en la frente *irrumpió* en los vericuetos del mercado el primer domingo de diciembre, *revolcó* mesas de fritan-gas, *desbarató* tenderetes de indios y toldos de lotería, y de paso *mor-dió* a cuatro personas que se le *atravesaron* en el camino. Tres *eran* esclavos negros. La otra *fue* Sierva María de todos los Angeles, hija única del marqués de Casalduero, que había ido con una sirvienta mulata a comprar una ristra de cascabeles para la fiesta de sus doce años.” (understregningerne er mine)

Det narrative forløb suspenderes ved brug af *eran* (*imperfecto*). Ved skiftet til *fue* (*indefinido*) i næste sætning genoptages fortællingen, hvor Sierva María netop er hovedpersonen; derfor brugen af *indefinido*.

MLG får illustreret anvendelsen af *indefinido* i narrative forløb og *imperfecto* i beskrivelser, så man forstår brugen af formerne, også rent fortælle-teknisk. Lad os se på endnu et eksempel. *Imperfecto* anvendes som bekendt med iterativ betydning, fx. til at beskrive sædvane:

“Alegres *transcurrían* los días en aquella casa. Sólo pequeños nubarrones sin importancia *obstruían* parcialmente un cielo por lo general rosado. Gentleman-farmer Muecasthone *visitaba* los criaderos por la mañana, donde sus yeguas de raza selecta (...) *daban* el codiciado fruto pura sangre. *Emitía* órdenes con gruñidos breves que el personal especializado *comprendía* sin esfuerzo y *cumplimentaba* en el ipse facto.” (L. Martín Santos, Tiempo de silencio)

Hvad sker der, hvis vi skifter til *indefinido* i de to første sætninger?:

“Alegres *transcurrieron* los días en aquella casa. Sólo pequeños nubarrones sin importancia *obstruyeron* un cielo por lo general rosado.”

Den iterative betydning bibeholdes. Men der sker det, at brugen af *indefinido* gør tidsreferencen specifik: det handler nu om lige netop de dage, som danner rammen om historien.

I beskrivelsen af formerne *cantaba* og *canté* i kapitel III, V og VI skelnes der i dele af fremstillingen mellem to hovedgrupper af verber: handlings- og procesverber over for tilstandsverber. Det vil sige, at MLG beskriver procesverber - som er *imperfektive* ligesom tilstandsverberne - sammen med handlingsverberne, som er *perfektive*. Det er overraskende, da det er skellet *perfektiv/imperfektiv*, som er præsenteret og defineret i 1.4. Vi forventer derfor som læsere, at det inddrages i fremstillingen, men det sker, så vidt jeg kan se, ikke.

I 3.4 klassificeres verberne i to hovedgrupper: handlings-/procesverber og tilstandsverber. Om handlings-/procesverber hævdes det, at de sædvanligvis indgår i narrative forløb og derfor står i *indefinido*, mens tilstandsverber, som

oftest bruges til beskrivelse, sættes i *imperfecto*. Det vil sige, at procesverber som *discutir*, *dormir*, *escribir* hyppigere skulle optræde i *indefinido*. Det lyder ikke usandsynligt. Der er jo mange faktorer, der virker ind på sætningens aspekt udover verbets aktionsart og aspektuelle/temporale forskelle mellem de to fortidsformer. Og det er nok en svaghed ved bogen, at den ikke inddrager disse faktorer - især tidsadverbialerne - mere systematisk i beskrivelsen.

Det er min opfattelse, at fremstillingen ville have vundet i klarhed ved en samlet klassificering af verberne efter leksemernes betydning. Begge de præ-senterede klassificeringer har jo med aktionsart at gøre, og den ene klassificering udelukker ikke den anden. Hvis det havde været gjort, ville ligheden mellem eksempler som disse fremstå klarere end eventuelle forskelle:

“*Durmió cuatro horas en la cama del calabozo.*”

“*Estos señores fueron diputados durante cuarenta años.*”

Om handlings-/procesverber siges det i 6.1, at brugen af *indefinido* er obligatorisk, når der er angivet afgrænset tidsrum. Det er der i det første eksempel med tidsadverbialet *cuatro horas*. Om tilstandsverber siges det i 6.2, at brugen af *indefinido* giver inkoativ eller terminativ betydning. Den sidste sætning citeres som eksempel på terminativ betydning. Det er muligt, at vi mentalt fokuserer mere på tilstandes (og processers) afslutning end på hele afgrænsningen med start og afslutning. Det er også muligt, at tidsrummets udstrækning kan have indflydelse på, hvor vi lægger fokus. Men hvis vi ser på tidsadverbialerne i de to eksempler, udtrykker de begge afgrænset tidsrum. Så kommentaren til det første eksempel gælder også for det andet.

Disse indvendinger er imidlertid ikke tungtvejende, når bogen skal vurderes som helhed. Det er en bog med mange kvaliteter, og MLG kommer langt videre i beskrivelsen af verbernes tempora i fortid indikativ, end denne omtale giver indtryk af. Det er - som nævnt indledningsvis - spændende læsning, så jeg kan kun anbefale spansk lærere og -studerende selv at foretage den videre udforskning.

Louise Denver

Salvador Gutiérrez Ordóñez: *Estructuras comparativas*. Madrid: Arco/Libros S.L., 1994

Mundheldet “Las comparaciones son odiosas” (sammenligninger er modbydelige) gælder også de sproglige sammenligninger. Både for lærere og studerende er det et modbydeligt afsnit i grammatikken, som mange kryber udenom i muligt omfang. Salvador Gutiérrez Ordóñez fra universitetet i León har nu

givet os en logisk og klar redegørelse for sammenligninger på spansk. Oprydningen i moradset er endt med to bind: *Las estructuras comparativas* og *Las estructuras pseudocomparativas*.

Komparative strukturer defineres som sproglige tegn, dvs. en form med en betydning. Formen kan være *más .. que, menos .. que*, m.fl., se nedenfor, hvortil er knyttet betydningen: information om et elements placering på en skala i forhold til et sted, som på samme skala optages af et andet element, og som formodes kendt af samtalepartneren. Hvad der kun nærmer sig denne definition, beskrives i "Estructuras pseudocomparativas", der omtales nedenfor.

De komparative strukturer iflg. denne definition omfatter bl.a. de fra latin arvede *mejor, peor, mayor, menor + que; tanto ... como, igual (de) ... que; artikel + mismo ... que*. Spansk har selv udviklet de "relative komparativer" *Sabe más de lo que aparenta* på basis af den fremhævende konstruktion *¡Lo fuertes que eran!*

Først klassificeres og karakteriseres de komparative strukturer, og deres komponenter analyseres. I den semantiske karakteristik gøres der rede for de komplekse sammenligningsmuligheder. Det vises bl.a., hvorfor en sætning som *Pepe es tan listo como su hermano* ved en (pragmatisk) læsning giver resultatet *Pepe es al menos tan listo como su hermano*, hvorimod den tilsvarende benægtede sætning *Pepe no es tan listo como su hermano* giver resultatet *Pepe es menos listo que su hermano*.

I den syntaktiske analyse af de komparative strukturer gør Salvador Gutiérrez rede for, at det ofte misbrugte begreb ellipse er nødvendigt og kan og bør anvendes under iagttagelse af fornøden forsigtighed. Han viser dog, at ikke alle sammenlignende sætninger er ufuldstændige sætninger. Efter et kort referat af diskussionen om sideordning, underordning eller solidaritet i komparative strukturer får Salvador Gutiérrez plads til egne nye argumenter i retning af, at det drejer sig om underordning i forhold til kvantifikatoren *más, menos,..* I analysen af *que* argumenterer Salvador Gutiérrez for, at der findes et komplekst *que*, et relativt *que* og et komparativt *que*, der er karakteristisk ved at kunne gøre segmenter (sætninger eller led) til adverbelle led, der er underordnet *más, menos, peor, mejor,..*

Blandt de semantiske problemer i de relative komparative strukturer giver Salvador Gutiérrez en forklaring på tvetydigheden i sætninger som *Juan bebe más vino del que bebía Pedro*, der kan fortsættes på to måder: a) *a saber, Carta de Plata* eller b) *es decir, mucho*.

Ved behandlingen af et af de vanskeligste spørgsmål for en ikke-spanier - distinktionen mellem *más que* og *más de* - går Salvador Gutiérrez frem på samme måde: først en kort redegørelse for andre forskeres analyser, så hans egne argumenter og til sidst en praktisk oversigt over brugen af henholdsvis *que* og

de med udnyttelse af distinktionen mellem *comparativas propias* = a) og *comparativas relativas* = b):

Pedro regala más claveles a su novia en primavera

a) *que envía Luis a su madre en verano*

b) *de los que envía Luis a su madre en verano*

Que og *de* kan overlappe hinanden. Der er instruktive semantiske og syntaktiske analyser af *mejor*, *peor*, *mayor*, *menor* + *que/de* og lighedssammenligningerne: *tanto .. como*, *igual que*, *artikkel + mismo ...que...* (*Le metieron los mismos goles que a Buyo. Es lo mismo de caro que el caviar*). Der er ligeledes en diskussion af de semantiske forskelle og pragmatiske ligheder i elative sammenligninger af typen *Es más bueno que un santo* og *Es tan bueno como un santo*.

Der foreligger iflg. definitionen forkortede sammenligninger i *¡El dinero que tiene!*, der ved katalyse muliggør *¡El dinero que dicen que tiene!*, der udgør anden halvdel af sammenligningen *Tiene tanto dinero como el dinero que dicen que tiene*, der ved redundansreduktion forekommer i formen *Tiene tanto dinero como el Ø que dicen que tiene* eller *Tiene tanto dinero como el Ø que dicen* eller *Tiene tanto dinero como Ø dicen Ø*. I resumé lyder det som ekvilibristisk manipulation, men i Salvador Gutiérrez' funktionelle analyse bliver det en overbevisende fremstilling, der klarlægger de mange komplicerede konstruktioner og betydninger.

I "Estructuras comparativas" definerer Salvador Gutiérrez præcist sit felt til sammenligninger og giver en ret udtømmende syntaktisk og semantisk beskrivelse på funktionelt-grammatisk grundlag med en del pragmatiske kommentarer. Bogen er i kraft af sin metodiske og systematiske tilgang inspirerende for forskere og undervisere og særdeles nyttig for viderekomne spanskstuderende, der her får en god pædagogisk beskrivelse af et svært emne. (Jf. følgende anmeldelse af Salvador Gutiérrez' *Estructuras pseudocomparativas*).

Kjær Jensen

Salvador Gutiérrez Ordóñez: *Estructuras pseudocomparativas*. Madrid: Arco Libros S.L., 1994

De pseudokomparative strukturer defineres som strukturer, der i formen ligner en komparativ struktur, men mangler sammenlignende betydning, samt de sekvenser, der udtrykker 'sammenligning', men som manifesterer sig i en anden sproglig struktur, fx. *No es lo inteligente que era su madre*. Det er altså en heterogen gruppe, som har det til fælles, at de tidligere er blevet anset for og analyseret som komparative strukturer. Forfatteren har foretaget et analytisk

oprydningsarbejde i konstruktioner, hvoraf nogle står de komparative strukturer nærmere end andre.

De modale sammenligninger adskiller sig fra de komparative strukturer ved ikke at tillade ulighedssammenligninger med *más*, *menos*, men kun lighedssammenligninger *como*: *Está tan contento como mamá* og med udeladt *tan*: *Está contento como mamá*. Den modale konstruktion tillader ikke indskydelsen af en størrelse som *fea* ved sidste element **La niña es guapa como fea su madre*, hvilket den komparative struktur gør: *La niña es tan guapa como fea su madre*. I modale konstruktioner som *Plácido canta como los ángeles* analyseres *como los ángeles* som et mådesadverbial bestående af det relative *como* uden korrelat med elideret verbal. *Como* kan som korrelat have *así* eller et lignende adverbial *Lo hizo así, como se lo dije*. *Como* i den modale konstruktion kan foranstilles, hvilket den komparative struktur ikke tillader: *Como se lo dije, así lo hizo*. Sætninger som sidstnævnte minder om de traditionelt betegnede korrelative: *Así como se lo dije, así lo hizo*. Af samme art er: *Tal lo hizo, cual se lo dije* eller de hyppige konstruktioner *Así como se lo dije, así lo hizo*.

Korrelativer, dvs. to elementer som er solidariske, og som udtrykker kvantitativ sammenligning fx *tanto .. cuanto*, har mange konstruktionsligheder med *como*, men adskiller sig herfra ved at *cuanto* har en funktion i sin sætning enten som attributiv eller nominal; det første segment kan kun modificere et substantiv (dvs. *tan* forekommer ikke i korrelative konstruktioner); *cuanto* forhindrer konstruktioner med det relative *que* som **Compraba tantos libros cuanto los que adquiría Roberto*, en konstruktion der er mulig med *como*. Heraf sluttes at *cuanto* er et relativ, altså en solidarisk relativ konstruktion.

Den koordinerende konstruktion *tanto... como...* sideordner substantiver, adjektiver, adverbier og syntagmer med præposition *Aquí aparcan tanto coches como motos*. *Tanto ... como* kan substitueres med *y* og adskiller sig fra den tilsvarende komparative struktur ved, at *tanto* er ubøjelig. De kan forbindes med determinativ: *Vimos tanto (las) hembras como (los) machos*. Som subjekt styrer de pluralis *Se venden tanto trigo como cebada* (>< den komparative struktur *Se vende tanto trigo como cebada*). *Tan* kan forekomme i den komparative struktur *Son tan simpáticos como alocados* >< den koordinerende *Son tanto simpáticos como alocados*. Andre koordinerende konstruktioner er *igual ... que, lo mismo ... que*, hvor *igual* og *mismo* er ubøjelige. *En esta prueba compiten igual niños que niñas*. *Venden igual de harina que de sémola*. Sætningen *Habla lo mismo de fútbol que de toros* er tvetydig fordi *lo mismo* kan bruges adverbielt: a) la misma cantidad eller b) både fodbold og tyrefægtning i modsætning til andre, der kun taler om en af delene.

Más i konstruktioner med talord fremviser to konstruktioner: *más* foranstillet: *Bebe más vinos*, men med talord efterstilles *más*: *Bebe dos vinos más*. Her-

ved fås oppositionen: a) *Vivió dos años más* >< b) *Vivió más de dos años*; a) præsuponerer et vist antal *Había vivido algún año*. b) forudsætter tilstedeværelsen af et talord, jf. **Compró más de libros*.

Additionskonstruktioner: a) *Bebe más agua* >< b) *Bebe más que agua* der begge kan være kondenseringer af strukturer som *Bebe más líquidos que agua*, hvor nominalsyntaxmet *líquidos* eller *que agua* kan udelades. Ved præposition sker der en flytning af præpositionen *Se quejó de más que de Luis*, dvs. en sætning som *Se quejó de más profesores que Luis* har to betydninger, hvorimod *Se quejó de más profesores que de Luis* er entydig. Additionskonstruktionerne adskiller sig fra de komparative strukturer ved a) at de to elementer skal have samme syntaktiske funktion b) det sidste element skal være en del af klassen, der angives ved første element: *líquidos - agua*. *Bebe más líquidos que agua* betyder ikke, at han drikker mere vand end vædsker, kun addition. Derimod er *Bebe más vino que agua* komparativ. I de komparative strukturer kan *más* erstattes med *menos* eller *tanto*: *Tiene más libros que La vida es sueño*, hvilket ikke er muligt i additionskonstruktionen **Tiene menos libros que La vida es sueño* eller **Tiene tantos libros como La vida es sueño*. I den komparative struktur kan *más* placeres foran eller efter 'præposition + styrelse' *Habla más de deportes que de los toros* eller *Habla de deportes más que de los toros*, men i additionskonstruktionen er *más* altid placeret mellem præposition og styrelse *Habla de más deportes que el futbol*. I de komparative strukturer kan *más*, *menos* kombineres med substantiv + determinativ: *Cuida más los libros que los incunables*, hvilket ikke er muligt i additionskonstruktionen (hvor heller ikke propriet er mulige) *Cuida más libros que los incunables*. Disse forskellige konstruktionsmuligheder tyder på forskellige syntagmatiske strukturer: I den komparative struktur er *más* kernen, som underordner hele andendelen af sammenligningen. Additionskonstruktionen består af to sideordnende segmenter af samme kategori og med samme funktion. Nægtelsen i additionskonstruktionen medfører betydningen 'udelukkende', eftersom nægtelsen rammer *más que*: *No bebe más que agua*. Derfor har den foregående sætning samme struktur som den sydamerikanske *Bebe no más que agua*.

Más que + talord. Problemet *más que* eller *más de* har været meget diskuteret. Det har været afsporende for diskussionen, at grammatikerne har taget udgangspunkt i benægtede sætninger. I ubenægtede sætninger er forskellen klar: 1) *Había más que una casa* betyder at der var et hus samt noget andet ikke-specificeret, fx *Había más construcciones que una casa*. 2) *Había más de una casa* betyder, at antallet af huse var højere end ét. I benægtede sætninger fremgår forskellen klart ved substituering med *sólo*: *No hay más que una casa - Sólo hay una casa*, men *No hay más de una casa - Hay una sola casa*. I de to benægtede sætninger er der referentielt sammenfald, men betydningen er forskellig. Der findes også additionskonstruktioner med adjektiver af typen *Esta-*

ba más que borracho (también estaba drogado). I benægtet form får de betydningen ‘udelukkende’ *No estaba más que borracho (= Sólo estaba borracho)*, fordi nægtelsen udelukkende vedrører *más*: *No estaba nada más que borracho*.

Korrigerende konstruktioner som *Es una avenida, más que una calle. Gruñe, más que canta* tillader kun *más que* og ikke *menos que, tanto como* som den komparative struktur. *Más* og *que* kan ikke skilles i den korrigerende konstruktion, men nok i den komparative struktur. De har forskellig distribution:

Korrigerende konstruktion	Komparativ struktur
Más que listo, es astuto	Ø
Es, más que listo, astuto	Ø
Es astuto, más que listo	Ø
Ø	Es más astuto que listo

Til denne formelle forskel kommer en betydningsforskel. Den komparative struktur a) *Juan es más astuto que listo* angiver, at mængden af *astuto* er større end mængden af *listo*. I den korrigerende b) *Juan es astuto, más que listo* er der ikke tale om to mængder, men om to klasser, de snu og de intelligente. I den korrigerende konstruktion findes ord fra samme kategori: substantiv-substantiv, verbum-verbum, etc., hvilket er typisk for sideordninger; desuden danner de ét sætningsled, jf. *Pedro es derrochador y no generoso*.

Salvador Gutiérrez har skrevet to meget nyttige bøger, der er interessante på hver sin vis. Den ovenfor omtalte “Estructuras comparativas” definerer præcist sit felt til sammenligninger og giver en ret udtømmende syntaktisk og semantisk beskrivelse på funktionelt-grammatisk grundlag med en del pragmatiske kommentarer. I “Estructuras pseudocomparativas” behandler Salvador Gutiérrez på samme metodiske måde nogle heterogene områder, som i den grammatiske tradition er blevet henregnet til sammenligninger, fordi de har visse ligheder med sammenlignende strukturer. De to bøger supplerer hinanden på bedste vis ved at påvise både sammenhænge og forskelle i sproget. Forskeren, underviseren og den noget viderekomne studerende vil finde megen viden og inspiration i disse to velskrevne bøger.

Kjær Jensen

Kirsten Rask: *Stilistik. Sprogets former og litterære figurer*. København: Hans Reitzels forlag, 1995

Udgivelsen af en ny dansk **stilistik** er i sig selv en sensation. Forlaget peger således på, at forgængeren har 56 år på bagen, nemlig Ulla Albecks **Dansk Stilistik** fra 1939. I sit forord betegner Kirsten Rask UA's stilistik som uovertruffen. Hun anfører også, at hendes egen 1995-stilistik er i stor gæld til denne uovertruffne, og at hun har arbejdet med eksempler og ideer derfra i forhold til helt moderne forfattere og digtere. Jeg indskyder her for en ordens skyld, at der naturligvis er skrevet enormt meget om stilistik i det lange interval mellem de to egentlige lære- og håndbøger i stilistik.

Kirsten Rask definerer sin **modtagergruppe** meget bredt som alle, der skriver eller analyserer tekster og har behov for at gå i dybden med sprogets stilistiske virkemidler. Men hun forudsætter også sin bog anvendt til undervisning i f.eks. gymnasiet og på HF, idet hun indretter det sidste og syvende kapitel med teksteksempler og øvelser til netop dette formål. Eleverne her kan altså nu komme i den lykkelige situation at benytte en dansk stilistik, hvis synsvinkel er mere sproglig end litterær. Mulighederne er der, efter man i årtier har negligeret den sproglige undervisning i dansk til fordel for den litterært indholdsmæssige. Denne mulighed fortjener Kirsten Rask ros for.

I modsætning til sin forgænger, Ulla Albeck, hvis emne er skønlitteraturen, arbejder Kirsten Rask naturligt med et meget bredt felt af teksttyper. Som årsag nævner hun selv tidens opløsning af de stilistiske grænser mellem sag- og skønlitteratur. Angående den moderne stilistiks brede tekstbegreb som sådan henviser jeg til min anmeldelse af **Birger Liljestrands: *Språk i text. Handbok i stilistik* (Hermes 16 - 1996 p.246)**.

I hele sin karriere som underviser, forfatter og praktisk sprogarbejder har Kirsten Rask arbejdet med et uhyre bredt spektrum af teksttyper, herunder også erhvervsdansk.

Hvad er stilistik, spørger KR i bogens 1. kapitel (pp. 11-19). Groft sagt definerer hun stilistik som "... sproget set fra udtrykssiden: hvordan virker udtrykket med og mod indholdet?" (p. 11).

Ved siden af de to hovedtyper af stilistik, den **deskriptive** og **normative**, omtaler KR den **distinktive**. Denne tredje form illustrerer hun virkelig godt (pp. 15ff.) med Jørn Lunds stilistiske detektivarbejde, der afslørede Rifbjerg (med 98,531 procents sikkerhed) bag pseudonymet "Robinson", lederskribenten i tidsskriftet *Fredag*, Gyldendal.

KR slår fast, at hendes egen stilistik er **deskriptiv**. Hun vil beskrive de stilistiske virkemidler i forhold til både tekstproduktion og -analyse. Bortset fra egentlige øvelser tror jeg ikke, de to forhold er adskilt i en lærebog i stilistik.

Den fremanalyserede stilistiske effekt vil jo altid kunne medtænkes i en produktion.

Helt naturligt kommer KR i dette første kapitel også ind på begreberne **valg** og **variation** og omtaler derfor ganske kort **synonymer**. Dette område er uhyre vigtigt for en forståelse af betydning som helhed og kunne derfor med fordel, ikke mindst for unge brugere i en undervisningssituation, være udvidet med en almen redegørelse for begreberne denotation og konnotation, altså grundstrukturen i betydning som sådan.

I 1. kapitel omtalte KR de tre **hovedtyper** af stilistik og placerede sin egen stilistik i forhold hertil. I 2. kapitel (pp.20-39) behandler hun **De tre hovedstillag**. KR bruger her terminologien **høj, normal og lav stil**.

Kirsten Rask illustrerer de to sproglige poler, **høj stil** og **lav stil**, gennem en række understilarter eller sprogmonstre. Karakteriseringen af de to stilpoler koncentrerer om begreberne **fjernhed** og **nærhed**. Som den mest karakteristiske repræsentant for den **fjerne** stil fremhæver hun vigtige især syntaktiske forhold i **kancellistil**. Allerede her aner man, at eleverne i gymnasiet og på HF får brug for særdeles grundig grammatikundervisning for at følge med.

Under **lav stil**, polen i den anden ende af sprogskalaen, er der grund til at fremhæve en lang og god fremstilling af **slang**.

Sprogaksens midterpunkt, **normal stil**, er ifølge KR den sværeste at beskrive. Det lader hun så være med og indskrænker sig til en række karakteristika. Den normale stil er usynlig, undgår at gøre opmærksom på sig selv. Tidens, stedets og handlingens stil, der går i ét med afsender, budskab og modtager (ref.p.28).

KR afrunder kapitlet med en nyttig omtale af **tidens stil** som den **kommunikative stil**. Det er de kommunikative sider, der dominerer i tidens tekster, og samtidig flyder de stilistiske grænser mellem tekstgrupperne, som KR klogt gjorde opmærksom på allerede i sit forord.

KR har nu omtalt stilistikens **hovedtyper** og **hovedstillag**. I kapitel 3, bogens længste (pp.40-94) ser hun på **Stilistikens byggesten**. Disse sten stables i de traditionelle bunker: **ordene (ordforråd, ordklasserne)** og **sætningernes puls (syntaks)**.

I indledningen til kapitlet fastslår KR, hvor vigtigt det er at kende den grundlæggende betydning af et ord for at se en stilmarkerende effekt i ordets medbetydninger. KR illustrerer fremstillingen udmærket med gode teksteksempler, men jeg savner alligevel også her den helt konkrete fremstilling af betydningens fundamentale dobbeltnatur, bl.a. fordi hun her på en enkelt side bruger 4 forskellige udtryk for denotativ betydning. Det kan virke forvirrende (p.40).

Kirsten Rask er en fortrinlig sprogiagttaget. Hun slutter let og elegant fra de sproglige/grammatiske elementer i ordklasserne og i sætningernes syntaks til den stilmarkerende effekt. Det gælder både det enkelte forhold og den bredere karakteristik af en teksttypes eller et sprogmonsters stil. I kapitel 2 betegnedes KR tidens stil som kommunikativ. Hun bruger ikke plads til en samlet fremstilling af kommunikations - situationen. Men hun inddrager meget ofte elementer derfra i sine beskrivelser: afsender; modtager; sociale, geografiske, køns- og aldersmæssige forhold osv.

Hun bevæger sig også smidigt rundt i sit meget brede tekstområde. Her mærker man den erfarne sprogarbejder.

Kirsten Rask har selv fremhævet, at hendes stilistik står i gæld til Ulla Albecks. Jeg mener, det er et forhold, der skal betragtes absolut positivt. Her i kapitel 3 lægger KR's disposition sig ret tæt op ad UA's, særligt hvad angår ordene. Det er praktisk her at vandre ad banede stier, fordi emnet er så kolossalt. For den ældre litteraturs vedkommende genbruger KR af og til UA's teksteksempler og i hvert fald i høj grad hendes forfattere. Men som KR selv annoncerede i sit forord, har hun i udpræget grad undt sig selv den fornøjelse at føre Ulla Albecks eksempler og ideer op til de seneste års forfattere og digtere, og KR har samtidig arbejdet med de stilmarkerende forhold i andre teksttyper end de skønlitterære.

Et enkelt eksempel illustrerer udmærket KR's fremgangsmåde. Både UA og KR behandler den nøgne form af substantivet (nu ifølge Sprognævnet nulformen) og formens indflydelse i ekspressionistisk stil. Begge bruger Tom Kristensens digt fra 1922 "Drengen med Æblet". Men KR går længere tilbage og inddrager Aarestrup (1838). Derefter bruger KR digte fra 1986, 1990, 1993 og 1994. Desuden har hun en række avisoverskrifter og eksempler fra kancelliprægede tekster, der udviser dette stiltræk. UA henviser i øvrigt også her til avisprog og billedtekster (ref. UA Dansk Stilistik 1969 pp.44ff. og KR pp.57ff.).

Da de skønlitterære tekster alligevel spiller en stor også kvantitativ rolle hos KR, vil jeg foreslå et forfatterregister. Det er også en måde at føre UA's arbejde videre på og komme et lille stykke længere.

Som sagt er Kirsten Rask selv en glimrende sprogiagttaget. Ikke mindst dette kapitel med dets mange grammatiske former og mønstre er et bevis på, at det vil kræve en solid grammatisk kunnen hos bogens brugere at identificere de grammatiske fænomener i en given tekst og bestemme deres stilmarkerende effekt. Næsten overalt søger KR da også at forklare det grammatiske forhold som sådan og oversætte den brugte latinske terminologi. I den forbindelse har jeg en enkelt bemærkning til KR's egen terminologi: I indledningen til verbernes bøjningsmønstre anvender KR begrebet *modus om aktiv og passiv*. Som

bekendt er den anbefalede betegnelse for den verbale fleksivkategori her diatese.

I dette sværvægter-kapitel har jeg selvfølgelig også fundet sproglige/grammatiske fænomener, hvis stilmarkerende effekt ikke efter min mening behandles bredt nok. Jeg vil nævne et enkelt eksempel. Omtalen af pronominerne er centreret om forhold til fiktion. Det havde været et oplagt og meget aktuelt emne under possessive pronominer at inddrage reklametekster (pp.75ff.).

Indholdsfortegnelsen over kapitel 3 anfører samtlige artikler i dette store kapitel om ordklasser og syntaks. Det er altså her muligt at danne sig et hurtigt indtryk af, hvor langt KR kommer omkring. Det er væsentligt, fordi kapitlet er særdeles centralt og danner et slags fundament til kapitel 4 (pp.95-126) **Litterære figurer og anden fortællerteknik**. KR betegner selv denne gennemgang af de litterære figurer, fordelt på ca. 100 artikler, som **encyklopædisk**. Faktisk bruger hun i sin strategi to betydninger af dette ord. Ved hjælp af mange henvisninger mellem beslægtede artikler og til kapitlerne før og efter, ikke mindst til kapitel 3, etablerer hun på dette niveau en indholdsmæssig logisk sammenhæng, hvor beskrivelser og teksteksempler ofte kan bruges på tværs af artiklerne. Men den overordnede rækkefølge er blot alfabetisk. Jeg tror afgjort, at en overordnet systematisk gruppering i indholdsmæssigt sammenhørende afsnit ville have forhøjet brugsværdien betydeligt for netop de modtagergrupper, Kirsten Rask selv forudser.

Der er en kraftig repræsentation af fiktion i dette kapitel og meget ofte af ældre lyriske tekster. Men her må man også huske på, at læren om troper og figurer er den vigtigste del af den antikke stilistik. Figurerne står tæt især inden for fiktions-området.

KR foretager dog hyppige fremskrivninger til den nye digtning og til andre teksttyper. Men der er naturligvis artikler, hvor man efterlyser andre logiske henvisninger. F.eks. er **in medias res**-artiklen (p. 107) kun illustreret med et gammelt Bang-citat. Det ville her have været naturligt at henvise til helt moderne journalistik.

I kapitel 5 (pp. 127-139) skriver Kirsten Rask om **Lydsymbolik, rim og rytme**. Hun behandler fænomenerne i et omfang, der virker absolut velovervejet inden for bogens og stilistikens rammer. Sprogets lydside er jo kun af stilistisk interesse, hvis der er tale om fænomener, der har en egentlig stilmarkerende effekt.

Teorien bag fænomenerne hører ofte ind under andre fagområder. F.eks. henviser Kirsten Rask korrekt en udførlig teoretisk gennemgang af rimet til verslæren. Det er rimets stilvirkninger, der interesserer i stilistikken.

En meget væsentlig kvalitet i kapitlet er, at samspillet mellem beskrivelser og illustrerende teksteksempler kan **høres!**

I kapitel 6 (pp. 140-162) **Kvindesprog/mandesprog og talesprog/skriftsprog** trækker KR indledningsvis paralleller mellem titlens to sæt alternativer. Jeg mener, disse forbindelseslinier er for hårdt markeret. KR anfører således, at alle træk, der gælder for det kvindelige sprog, "altså" også gælder for talesproget (ref. p. 141).

I afsnittet **kvindelige og mandlige teksttyper** (pp. 141ff.) advarer hun så mod den kortslutning, at kvinder generelt skulle skrive dårligere eller mindre end mænd (og mænd tale dårligere eller mindre end kvinder). Jeg ville snarere, når det gælder teksttyper, advare mod den kortslutning, at en kvindelig tekst eller teksttype nødvendigvis er skrevet af en kvinde, en mandlig tekst eller teksttype af en mand. I resten af kapitlet går KR da også over til at tænke på talesproget som et **nært** stillag over for skriftsprogsnormens mere **formelle** eller **fjerne** stillag. Denne strategi er simpelthen anvendelig. Men det er naturligvis vigtigt, at begreberne kvinde- og mandesprog tages med ind i en moderne stilistik.

Kapitlet indeholder de traditionelle elementer i en talesprogsbeskrivelse: nogle auditive udtrykselementer, talesprogets specielle syntaks og litteraturens forskellige måder at gengive talesprog på. Jeg tillader mig her at indskyde, at fænomener som **selvafbrydelse** og **selvrettelse** heller ikke i skriftsproget behøver at være fejl. De kan være højst raffinerede stiltræk (se kapitel 4 pp. 120f., hvor KR har illustreret netop disse fænomener med lyrik).

Kapitlets afslutning er dog dejligt utraditionel. Her taler **teksteren** og **versionisten** Kirsten Rask om det skrevne talesprog, hvidt på sort, nemlig film- og tv-tekster, og om det talte skriftsprog i radio og tv. **En spændende afslutning!**

Som Kirsten Rask annoncerede i sit forord, er kapitel 7 (pp. 163-187) **Teksttyper - beskrivelser, eksempler og øvelser** lavet specielt med henblik på undervisning (eller selvstudium). Eksemplerne består af sagtekster, skønlitteratur og lyrik. Der er tale om et godt bredt tekststudvalg inden for disse hovedområder og undertiden også inden for de enkelte teksttyper i et område. Der er rigtig mange tekster fra 1990 og fremefter. Aktualiteten er således i orden, og det historiske perspektiv tilgodeses med f.eks. bibel- og sagatekster.

Netop på grund af stilistikkens flydende grænser kan arbejdet med teksterne jo også gå på tværs af hovedområderne. Kapitlet er afgjort egnet til at animerer til den sproglige iagttagelse, der kan føre til en identificering af de stilistiske fænomener.

Jeg savner rigtig meget en god indholdsfortegnelse til dette kapitel, så man hurtigt kan orientere sig i det.

Jeg har trukket en linie gennem KR's stilistik og vurderet og kommenteret undervejs, hvor bemærkningerne hører hjemme. Til bogen som helhed vil jeg afslutningsvis sige, at den vil fungere i mange, overvejende helt praktiske sam-

menhænge. Som undervisningsbog passer niveauet til gymnasiet og HF. Bogen er meget velskrevet og har bevaret en åben og imødekommende kvalitet i fremstillingen.

Kirsten Rask har skrevet sin stilistik i tidens kommunikative stil!

Tove Brejnbjerg Christensen

Fernando Varela & Hugo Kubarth: *Diccionario Fraseológico del Español Moderno*. Madrid: Gredos, 1994

Det kan vække megen moro, hvis man under en samtale ganske uforvarent kommer til at bruge et fraseologisk udtryk forkert. Den nu så fredelige danske frase "at få blod på tanden", når helt "drakulanske" "højder, hvis den ændres til "at få blod på tænderne", og siges den så med let udenlandsk accent, får morskaben ingen ende. Da de færreste synes, det er morsomt at blive til grin, må man på menneskehedens vegne hilse enhver fraseologisk ordbog velkommen, for selvom den aldrig vil kunne dække alle idiomatiske udtryk, kan den i det mindste være medvirkende til at minimere sproglige fejltagelser og dermed latteren.

"Diccionario Fraseológico del Español Moderno" udfylder et stort hul i spansk leksikografi med sine ca. 6000 faste udtryk fra moderne spansk talesprog. Ordbogen medtager ikke udtryk fra fagsprog, sociolekter eller dialekter, ligesom ordsprog og mundheld er udeladt, fordi de udgør selvstændige tekster (sætninger). Skønt der i de senere år er gjort betydelige anstrengelser for at definere, hvad fraseologiske udtryk er, fx i forhold til kollokationer og frie ordkombinationer, er man dog langt fra nået til enighed på dette punkt, idet der er opstået to forskellige skoler omkring Wolfgang Fleischer og Harald Burger.

Varela og Kubarth opstiller to kriterier for at et udtryk kan kaldes en fraseologisk enhed; det skal være stabilt, og det skal være idiomatisk. Ved stabilitet forstår de, at udtrykket ikke åbner mulighed for grammatiske transformationer, fx i form af afledning eller ordstillingsskift. Mens der kan byttes om på rækkefølgen af adverbierne i "cuidadosa y ordinariamente", tillader udtrykket "lisa y llanamente" ikke denne ombytning og opfylder altså den første betingelse for et fraseologisk udtryk. Stabilitetskriteriet gælder også på det leksikalske-semanticke område, hvilket bl.a. betyder, at det enkelte element ikke kan udskiftes med et synonym. Således kan verbet "acabar" ikke udskiftes med "terminar" i frasen "¡se acabo lo que se daba!".

Ved det andet kriterium - at udtrykket skal være idiomatisk - forstår forfatterne, at det semantiske indhold af et fraseologisk udtryk ikke direkte kan udledes af udtrykkets enkeltelementer, dvs. at summen af enkeltdelene er forskel-

lig fra hele udtrykkets betydning. I frasen “dar la lata”, der svarer til det danske “at genere/plage”, er begge elementer forskellige fra deres grundbetydning, mens kun et element har skiftet betydning i udtrykket “fumarse las clases”, dansk “pjække fra timerne”. Begge udtryk regnes dog for fraseologismer.

I deres afgrænsning af fraseologiske udtryk ligger forfatterne meget på linie med Burgers brede definition af, hvad en fraseologisme er, en definition, der her får nogle uhensigtsmæssige konsekvenser, idet bl.a. ganske almindelige sammensatte konjunktioner som “como si” og “ya que” tages med. Bortset fra dette virker ordbogen meget klar og overskuelig i sin opbygning. De enkelte udtryk er opstillet alfabetisk efter nøgleord, der er placeret i et hierarkisk system med proprier øverst, efterfulgt af substantiver, adjektiver, adverbier, verber, pronominer, talord og endelig verbet “ser”. Den emfatiske benægtelse “naranjas de la China” skal altså søges under “China”, mens “cantar claro” findes under “claro”.

En artikel i ordbogen ser fx. sådan ud:

biblia

la biblia en verso (*inf.*). *Cantidad grande o excesiva de personas o cosas*: “No sólo acudieron a la fiesta mis padres y mis hermanos, sino también mis primos, los hijos de mis primos...; en fin, la biblia en verso”.

Forkortelsen *inf.* står for “informal” altså uformelt, familiært sprog, idet udtrykkene klassificeres i 3 kategorier: f. “formal”, *inf.* “informal” og rest. “rest-ringido” eller vulgært sprog, og det er her, man finder meget underholdende udtryk som “tener los huevos/cojones más grandes que el caballo de Espartero”. Langt de fleste udtryk, der er medtaget, tilhører dog enten formelt eller dagligdags sprog. Klassifikationen er til stor hjælp for udlændinge, der ikke har den samme fornemmelse for sprogets nuancer som indfødte spaniere.

Forfatterne skal også have meget ros for de glimrende eksempler, de giver, på frasernes anvendelse. Man kunne naturligvis have ønsket sig en forklaring på mange af udtrykkenes oprindelse, ikke mindst når der indgår et egennavn. Under “¡viva la Pepa!” står der fx blot “exclamación de alegría”, men ikke et ord om, at der hentydes til den første spanske grundlov. Endnu sværere er det med et udtryk som “estar en las Batuecas”, hvor forklaringen må søges i J.M. Irribarrens “El porque de los dichos”, der fortæller, at det drejer som om en dal i nærheden af Salamanca, hvis befolkning er kendt for uvidenhed og primitivitet. Eller hvad med udtrykket “ni rey ni roque”, hvis betydning man nok kan gætte, men hvor “roque” er den gamle benævnelse for tårnet i skak..

I forordet til ordbogen skriver forfatterne på s. viii: “*si al hojear por curiosidad este libro se ofreciera ocasión para sonreír o para reflexionar sobre la*

psicología humana o la idiosincrasia de los españoles y sus peculiaridades culturales, esto no resultaría totalmente ajeno a la intención de los autores. “Det, der som dansker slår en, når man bladrer i ordbogen, er de mange faste udtryk, der er hentet fra religionen, tyrefægtningen eller under bæltstedet. Fraser med “Dios” fylder hele to sider, kun overgået af “mano” med hele tre sider. At “ponerse como un cristo” betyder “blive beskidt” var nyt for mig. Fra tyrefægtning har vi et udtryk som “ponerle varas a alguien”, der betyder “at gøre kur til en dame”. Går vi under bæltstedet er det mest iøjnefaldende spaniers interesse for testiklers størrelse og form, hvad enten de går under betegnelsen “cojones” eller “huevos”: “tener los cojones cuadrados” betyder “at være meget modig”, mens det er mindre positivt “tener la cabeza cuadrada” dvs. “at være stædig”. For næsten samtlige infra umbilica gælder det, at betydningen er betydelig mere afsvækket, end en direkte oversættelse lader formode.

Går vi til spanske idiosynkrasier, er der ikke mange, når det gælder andre befolkninger. Jeg har noteret mig nedsættende udtryk om indianere, maurere, negre, svenskere og tyrkere, ja selv englændere får et fur i frasen: “trabajar para el inglés”, dvs. “gratis”.

Nogle fraseologiske udtryk har en tilsvarende pendant på dansk: “acostarse con las gallinas”, “cagarse en la mar” og “tener un tornillo flojo”. Andre derimod ligger langt fra en danskers forestillingsevne, f.eks. når “estar como un camión” bruges om en pige, der er meget sexet, eller “tener mierda” betyder “at være heldig”, eller at man om noget “fremragende” kan sige “de puta madre”. Endelig skal man huske “el calcetín de viaje” dvs. “kondomet” både på rejse og ved andre festlige lejligheder.

“Diccionario Fraseológico del Español Moderno” har været berigende og underholdende læsning, og jeg er glad for nu at have den stående på min reol. Med denne ordbog, “El porque de los dichos”, Birthe Wonsild Nielsens “Echar la siesta” og Kjær Madsens “En gæst og en fisk lugter ilde den tredie dag” føler man sig godt rustet, når det gælder om at forstå og oversætte forskellige former for faste udtryk og talemåder på spansk, så nu er problemet snarere at opdage dem, når man læser en tekst.

Søren Kaas Andersen

VOX/Universidad de Alcalá de Henares: *Diccionario para la enseñanza de la lengua española*. Barcelona: Bibliograf S.A., 1995

Det spanske forlag Bibliograf S.A. har produceret en ny ordbog i serien Dicionarios Vox. Det drejer sig om en *learners dictionary*, der er fremkommet som et samarbejde mellem forlaget og en gruppe forskere på Institut for Filo-

logi ved universitetet i Alcalá de Henares.

Ordbogens **målgruppe** anføres primært at være “personer, der studerer spansk som fremmedsprog eller har spansk som andetsprog”, mens der som en sekundær målgruppe anføres “unge mellem tolv og seksten, der har spansk som modersmål”. Aldermæssigt henvender ordbogen sig altså til unge og voksne.

Ordbogens **funktion** er at “være hjælpemiddel i sprogundervisningen og sprogindlæringen for personer, der befinder sig på et mellemstadium i indlæringsprocessen.” og “for alle, der er interesserede i at lære spansk eller forbedre deres spanskkundskaber”.

Ordbogen er naturligvis præget af dette pædagogiske sigte.

For det første har man i ordbogsartiklerne indlemmet al den information om det pågældende lemma, der er nødvendig med hensyn til ortografi, fonetik, grammatik, semantik og pragmatik “for at sikre en korrekt og funktionsadækvat anvendelse af sproget”.

For det andet har man som et særligt tiltag udarbejdet en liste på ca. 2.000 ord, ved hjælp af hvilke man definerer de 22.000 indgangordsord, som ordlisten består af. Forfatterne udtrykker selv usikkerhed omkring dette tiltag, idet de anfører, at det ofte har været svært at udtrykke et ords semantiske indhold ved hjælp af en sådan lukket liste af såkaldte “definitorer”.

Lemmaselektionen er ifølge forfatterne foretaget ikke kun ud fra “almindelig sund fornuft, men også f.eks. på basis af andre ordbøger, frekvenslister, lærebøger i spansk for udlændinge samt Vox-Bibliograf’s korpus”. Hertil har man så tilføjet de “ord, som den spanskstuderende lettest finder i den spanske presse og i spansk litteratur”.

Man bliver en lille smule skeptisk over for en sådan varedeklaration, der er en blandet redegørelse for selektionskriterier (sund fornuft og frekvens) og basismateriale (ordbøger, lærebøger og tekstkorpus). Med hensyn til kriterierne er det ikke helt til at se, hvorledes vægtningen er mellem sund fornuft og frekvens. Og ligger der en implicit intention i den sidste del af deklARATIONEN om, at den studerende, med et ordforråd på 2.000 og med denne ordbog i hånden, skal være gearet til at kunne forstå en spansk avis eller en spansk roman?

Ordbogen må i sagens natur, qua sin målsætning, høre hjemme under minimerende ordbøger, dvs. ordbøger, hvor lemmabestanden ikke prætenderer at repræsentere et givet områdes leksikon fuldstændigt. En ordliste på 22.000 ord svarer til ca. 1/4 af ordlisten i den store VOX-ordbog, og 1/3 af den udmærkede SGEL, men er derimod noget større end ordlisten i skoleordbogen Larousse Júnior, der er på 15.000 ord. Og man kan faktisk komme ganske langt omkring med de 22.000 ord, hvilket jeg skal vende tilbage til.

Ordbogens forfattere giver i forordet enkelte oplysninger om principper for

fravalg. Således, siger forfatterne, vil man kun finde “ganske få fagord”. De fagord/termer, der er medtaget er ord, man kan betegne som fællesord, altså ord, der er gledet ind i det daglige ordforråd, såsom “balance” (= balance i regnskab), “superávit/déficit” (= overskud/underskud), “rodamiento” (= leje), engranaje (= gearkasse), “arbitraje” (= voldgift), mens man ikke finder de spanske ækvivalenter til mere tekniske fagord som f.eks. remburs, konnossement, dækningsbidrag - helt som ventet, men blot en konstatering af, at ordbogens anvendelsesområde stopper her.

Proprier er ikke selekteret, hvilket ikke kommenteres i forordet. Meget få monolingvistiske ordbøger har denne ordgruppe med. Men netop her i en indlæringsituation, hvor alternativet er de bilingvale ordbøger, ville det have været hensigtsmæssigt at få en oplysning om f.eks. den spanske stavemåde af vigtige geografiske stednavne som Escocia, Inglaterra, Turín, Estocolmo, Hamburgo, etc., hvilket ville lette læsningen af spanske tekster og også være nyttigt i sproproduktionen.

Låneord er sparsomt repræsenteret: Pizza og géiser har sneget sig ind i ordlisten, mens andre som boom, boomerang, chárter, geisha, márketing og razzia ikke er med. For en studerende med et andet modersmål er dette dog ikke så væsentligt, idet man netop her sandsynligvis vil have en viden om disse ords indhold i forvejen.

Med hensyn til ordlistens omfang, viser en enkelt stikprøve foretaget på forsiden af en tilfældig søndagsudgave af El País, at dækningsgraden var langt over 99%. I denne dags udgave var nyhederne på forsiden bl.a. Ministerpræsident Aznars lynvisit i Frankrig omkring ETA-problematikken, sigtelsen af en spansk biskop for hvidvaskning af penge samt et udslip fra en kemisk fabrik i Barcelona. Med undtagelse af “blanqueo” (= hvidvaskning), inquisitorial (= inkvisitorisk), og clorhídrico (= klorbrinte-), indeholdt lemmalisten samtlige ord på forsiden. Heriblandt var også “visita relámpago” (= lynvisit) med som eksempel under den figurative betydning af “relámpago”.

I tilføjelse hertil kan nævnes, at denne ordbog i modsætning til så mange andre er rig på flerordsforbindelser, der er medtaget som sublemmata. f.eks. “acuerdo marco” (= rammeaftale), concentración parcelaria (= sammenlægning af jord), gato siamés (siameserkat), lucha libre (= fribrydning), magia blanca (= hvid magi) og medio ambiente (= miljø). Alle sublemmata er forsynet med definition og eksempel.

Med hensyn til makrostrukturen i øvrigt kan siges, at ordbogen indeholder en ganske kortfattet grammatik med tilhørende liste over verbernes bøjningsmønster og over uregelmæssige verber. Der er endvidere nogle få illustrationer, hvoraf de fleste kun er til pynt, mens et par stykker kan siges at supplere ordbogens definitioner.

Ordbogsartiklerne består af følgende: et lemma, der er inddelt i stavelser, en fonetisk transkription, diverse grammatiske oplysninger, eventuelle henvisninger til andre lemmata, valensoplysninger, præpositionsforbindelser, en definition, idiomatiske udtryk, sentenser, et eksempel samt evt. angivelse af synonymer og antonymer. Afslutningsvis kan der være diverse andre sproglige kommentarer. Informationskategorierne ses af følgende eksempler:

a•ma•po•la |amapóla| â. Flor de color rojo fuerte y con el centro negro, que nace de una planta silvestre, no muy alta, de tallo simple y que suele crecer en primavera en las tierras cultivadas: *las amapolas abundan en los campos de trigo.*

(Def.: = Blomst, der har en stærk rød farve og er sort i midten, der vokser vildt, ikke er særlig høj, har enkelt stængel, og som vokser i marken om foråret.

Eks.: = Der er mange valmuer i hvedemarkerne)

a•mar |amár| *tr.* [algo, a alguien] Tener o sentir amor: *Patricia ama el trabajo por encima de todas las cosas; Romeo amaba mucho a Julieta.* ⇔ **odiar.**

(Eks. = Patricia elsker sit arbejde over alt på jorden; Romeo elskede Julie meget)

Generelt kan siges, at definitionerne, som jo er den centrale informationskategori i mikrostrukturen, er lykkedes ganske godt med de 2000 ord til rådighed. Undertiden kan naiviteten springe i øjnene, især i betragtning af, at det ikke handler om en skoleordbog, men en ordbog, der henvender sig til en gruppe mennesker, der er intellektuelt udviklede. Men definitionen forstås.

Med hensyn til eksemplerne har forfatterne ikke bundet sig til kun at anvende de 2000 definatorer, så her havde der været mulighed for at boltre sig lidt mere sprogligt, eventuelt med autentiske eksempler. Men eksemplerne bærer desværre ikke præg af at være hentet fra det omtalte Vox-korpus. Der er tale om konstruerede eksempler, der er holdt i en meget simpel syntaks, hvilket gør, at de kommer til at virke lidt uspanke og sprogligt og indholdsmæssigt stereotype, jf. nedenstående, hvor det lemma, eksemplet har adresse til, er anført i kursiv til orientering:

De su viaje me han traído un *gato de Angora* (= de havde en angorkat med hjem til mig fra rejsen)

Le han regalado un *gato siamés* para su cumpleaños (= han har fået en siamesekat i fødselsdagsgave)

Le gustan los animales y se ha comprado un *perro faldero* (= hun kan godt lide dyr og har købt en skødehund)

Le he regalado a mi marido un *alfiler* de corbata (= jeg har foræret min mand en slipsenål)

Nunca podré ser campeón mundial de *lucha libre* (= jeg bliver aldrig verdensmester i fribrydning)

La pista de *tenis* es rectangular (= tennisbanen er aflang)

Eksemplerne supplerer ikke brugerens viden om verden. De må faktisk siges at være lidt kedelige. Men rent sprogligt kan de f.eks. for verbernes vedkommende fungere som et sikkerhedsnet for den usikre bruger, der her får præciseret det pågældende lemmas kombinatoriske egenskaber.

Alt i alt er der tale om en gedigen ordbog, der er pålidelig og gennearbejdet og klart kan leve op til sine intentioner om at være et nyttigt redskab i undervisningen for gruppen af spanskstuderende, der bevæger sig væk fra begynderniveauet.

Anna-Lise Laursen